

Különös tiszteletű Drága Jó Uram!
Tábla Bíró Fiskális Úr!

Kapitány Katona Ur engem ezen tréfája által csudálkozásra ragadott. Mennyi poétaif ér van ebben a kedves bohóságban, s mit tehetne Kapitány ur, ha ezzel nagyobb dolgokra is akarna sáfárkodni, mint egy órának felvidítása. Én méltónak láttam ezt leiratni, s megküldöm Gróf Desseffii Jósefnek, egy exemplárban magamnak megtartván. Kérem az Urat Fiskális Urat, méltóztassék Kapitány Urnak megmondani, hogy én ezt a pajkos könnyűséget, Lelkének ezt a elevenségét irigylem; maga pedig az Ur Fiskális Ur fogadja el szives köszönetemet ennek közléséért

Széphalom, Január 27. 1824.

alázatos szolgája
Kazinczy Ferencz

FENYŐ ISTVÁN

BATSÁNYI JÁNOS SZÉLJEGYZETEI KISFALUDY SÁNDOR „HAZAFIÚI SZÓZAT”-ÁNAK EGYIK PÉLDÁNYÁN

Az Országos Széchenyi Könyvtár Régi és Ritka Nyomtatványok Tára több példányban őrizi Kisfaludy Sándornak 1809-ben keletkezett „Hazafiúi szózat a magyar nemességhez” c. röpiratát. A munka egyik példánya Batsányi János hagyatékából került a könyvtár tulajdonába. (jelzete: E. R. 515/1) Kisfaludy munkáját Batsányi nagy figyelemmel olvasta el s számos széljegyzettel kísérte. E glosszák mindmáig kiadatlanok s Batsányi monográfusai — sem Szinnyei, sem Horánszky — nem tesznek róla említést. A szövegkritikai Batsányi-kiadás (Keresztury—Tarnai: Batsányi János Összes versei. I. kötet, Bp. 1953.) utalnak ugyan e széljegyzetekre, (id. mű 456. l.) egyet közülük a „Déli György látása” c. költemény elemzésénél fel is használnak (id. mű 467. l.), — de a széljegyzeteket nem közlik. (Nem is közölhetik, ui. kritikai kiadásuk I. kötete a verseket gyűjti össze, jelen esetben pedig Batsányi prózai művéről van szó.) A magunk részéről azért tartjuk fontosnak e lapszéli megjegyzések közreadását, mert bennük a költő tömören s igen találóan fogalmazza meg politikai nézeteit. Élesen antifeudális és antiklerikális nézetek ezek, szemben az akkor már reakcióssá, az udvar kiszolgálójává vált Kisfaludy Sándor maradi, egyoldalúan nemesi történelemszemléletével. A „Hazafiúi szózat” keletkezésének éve az ébredező történetiség időszaka, a nemesi múltbafordulás, — amely a romantikus nemzeti epikum alapja lesz —, ezekben az években veszi kezdetét. (Kisfaludy Sándor: Regék a magyar előidőből 1807., Virág Benedek: Magyar Századok 1808., Katona István: Historia Critica-kötetei folyamatban). Ezért nem lebecsülhető, hogy a nemesi múltszemléletnek Kisfaludy Sándor képviselte idillikus-patriarkális válfajával egyidőben megjelenik e szemlélet népi-plebejus kritikája is.

A továbbiakban folytatódólagosan közöljük Batsányi megjegyzéseit, a szöveg előtt álló szám az I. kiadás lapszámát, a szöveg utáni szám pedig az Angyal Dávid-féle nyolckötetes szövegkritikai kiadás (K. S. Minden Munkái Bp. 1892—1893., VIII. köt. 5—67. l.) lapszámát jelöli.

Az OSZK. említett példányának belső oldalán olvasható a költő bejegyzése: Batsányi.

A címlap alján ismét névaláírás: B. Mótor Károly.

12. lap: Batsányi több ízben aláhúzza Kisfaludy következő mondatát: „a magyar nemes fejenként egy-egy kis király.” (VIII. 12. l.)

19. lap: Kisfaludy a magyar nemes harci erényeit magasztalja. Szerinte a múltban előfordult hibákról, visszasságokról egyedül a királyok tehetnek. Itt Batsányi megjegyzi: „a főnemesség és főpapság saját engedtlensége, visszalkodása, s vakmerősége miatt!” „... ???! az egész vádat így a királyokra hárittani, nagy igazságtalanság; és a *Krónikák* vagy a *historiák* végső resultatuma éppen nem ezt bizonyította! — Az anarchiában élő *Aristocratiá*, az *Oligarchiá* néha majd lehetlenné tette az országlást, királykodást!” (VIII. 16. l.)

47. lap: az 1741-es insurrectióval kapcsolatban Kisfaludy a „nemesség” dicsőségéről fr. Batsányi ceruzával aláhúzza a „Nemességre” szót, s föléje írja: „Nemzetre.” (ui. utóbbi a dicsőség.) (VIII. 30. l.)

51. lap : Kisfaludy itt is egyoldalúan magasztalja — az 1741-es insurrectióval kapcsolatban — a nemesség érdemeit. Batsányi bosszúsan írja a lap szélére :” a **Magyarok**, tehát nemtsak a *nemesség*, mely tsak egy kis részetskéje, valóságos *fractiója* az Egésznek!” (VIII. 32. 1.).

63. lap : a rövid történelmi vázlat során a szerző megemlíti, hogy 1214-ben, a tatárjárás előtt az ország rendjei nem egyezhettek meg a tanácsban. Batsányi ezt a részt többször alá húzza. (VIII. 38. 1.).

66. lap : ugyancsak a mohi csatát tárgyalva, Kisfaludy megemlíti, mily vitézül harcoltak ott a magyarok. Batsányi megjegyzi : „... mások másként ítélnék és írnak róla!” (VIII. 40. 1.).

73. lap : Mátyás királyt, mint Corvinus Mátyást említi a szerző. Batsányi erőteljesen cáfolja ezt az arisztokratikus legendát : „*Hunyadi*, nem Hollósi, és még kevésbé deák néven: a Hollóról és Zsigmond királyról szóló rege tsak-rege: és nem *historiába* való.” (VIII. 43. 1.).

74. lap : Kisfaludy a nemesség hibáiról emlékezik meg. Itt Batsányi ceruzával megjegyzi : „igaz!”, s alá is húzza e sorokat. A lap aljára pedig egy idézetet ír Vergiliustól : „Dis-cite justitiam, moniti, et non temnere Divos! Virgil.” (VIII. 44. 1.).

79. lap : a mohácsi csata fővezéréről, Tomori Pálról esik szó. Batsányi gúnyos megjegyzése : „bár örökre klastromban maradt volna, mint szerzetes barát!” A lap alján pedig : „A Sajó mellett (a mohi mezőn) Várnánál, és Mohátsnál történt hármias iszonyu szerentsétlenségnek mindenkor pap, — név szerént imezen három *pap* vala fő oka : ugymint *Ugrin*, *Cardinál Julján*, és *Tomori !* (Két *Érsek* és egy *Cardinál*.) (VIII. 46. 1.).

83. lap : a mohácsi ütközetet Kisfaludy mint *második* nagy siralmat emlegeti. Batsányi szerint ez a *harmadik*. (Ő ui. másodiknak a várnai csatavesztést tartja.) E lapon a szerző 12 sort idéz Batsányi „Serkentő válasz” c. költeményéből. A negyedik sort tévesen idézi, ezért Batsányi kijavítja. Kisfaludy szövege : „Hazádnak bus szívét még ma is szaggattya”, Batsányié pedig : „Hazádat még ma is könyre fakaszthattya!” (VIII. 48. 1.).

111. lap : Kisfaludy a királyt dicsőíti s idézi jelszavát : „*Opes Principum Corda Subditorum*”. Batsányi itt irónikusan megjegyzi a lapszálon : „ez Leopold Symboluma! a most országló Királyé imez : *Lege et Fide*” (VIII. 62. 1.).

Batsányi megjegyzéseit valószínűleg 1809 tavaszán írta. A röpirat 1809 februárjának végén látott napvilágot, — Kisfaludy 1809. február 26-án küldi meg Beckers József grófnak, József nádor főhadsegédének (ITK, 1910., 225), — Batsányi pedig, ki nagy figyelemmel kísérte Kisfaludy írói működését, nyilván hamarosan megszerezte a feltűnést keltő írást. Arra viszont, hogy e lapszélre írt kritikai megjegyzéseket Batsányi közölte-e Kisfaludyval, — mint ahogy előzőleg a „Himfy Szerelmei” és a „Regék” esetében tette, — adatunk nincs.

VÁG SÁNDOR

A „LA HONGRIE RÉPUBLICAINE” ÉS JUHÁSZ GYULA

1. Az első világháború végén a frontok összeomlása után az orosz októberi forradalom hatására Magyarországon is kirobbantak a forradalom erői. Az erőszakosan összetakolt Osztrák—Magyar Monarchia darabjaira hullott szét. Magyarország is elszakadt Ausztriától, a királyságot eltörölte és köztársasággá alakult át. A politikai vezetés fokozatosan a nép kezébe került. A magyarság nagy része örömmel vett részt a történelmi eseményekben. A haladó erők egy új világ kialakításán fáradoztak, mely fel fogja szabadítani a földet és lehetetlenné teszi a kizsákmányolást. A fegyverszüneti szerződés értelmében Szeged francia megszállás alá került. A megszálló hadsereg első csapatai 1918 végén érkeztek a városba. Amíg a forradalmi munkásság sztrájkokkal, tüntetésekkel és népgyűlésekkel harcolt az új világ megszületéséért, a szegedi haladó értelmiség a megszálló hadsereg útján akarta felvilágosítani a francia népet Magyarországon gazdasági és művelődési viszonyairól, melyeket a közös birodalom eddig háttérbe szorított és béklyóban tartott.

2. Egy kisebb társaságban az a gondolat merült fel hogy egy francia lapot kellene kiadni és ennek segítségével a megszálló hadsereg útján kapcsolatot teremteni a francia néppel. A gondolatot gyorsan követte a tett. Részvénytársaságot alapítottak százezer korona alaptőkével, mely 500 darab egyenként 200 kor. értékű részvényre volt osztva. Az alaptőkét ugyan nehéz volt összegyűjteni, a lapkiadást azonban mégsem akarták elejteni. A lap címe